
Can Rull: la història d'un barri de Sabadell

Miquel Pau Franc i Marc

Can Rull rep el nom de la masia entorn de la qual ha crescut el barri. La primera acció per edificar a la zona data del 1924, quan es presentà un projecte de ciutat jardí per tal de convertir els camps de conreu que envoltaven la casa en zona d'estiueig. Fins a la Guerra Civil, i en un constant degoteig, s'hi van anar bastint xalets i torres, i l'any 1934 el barri ja comptava amb una escola.

Als anys quaranta s'edificà la parròquia de Sant Antoni de Pàdua –potser per contrarestar la influència del partit republicà–, única entitat del barri.

A partir dels anys cinquanta Can Rull va rebre, com la resta de la ciutat, una allau d'immigrants que responien a la demanda de mà d'obra barata per a les fàbriques i que s'instal·laren precàriament en el barri que acabà anomenant-se Cifuentes. També en aquesta època, i a instàncies del veïnat, el barri fou dotat d'unes mínimes infraestructures.

A partir dels anys seixanta, Can Rull va córrer una sort paral·lela a la resta de barris de la ciutat. Amb l'arribada de la democràcia, el barri es va veure afavorit per la urbanització del parc de Catalunya, entre altres equipaments pendents.

Introducció

Aquest text ha estat elaborat sobre la base del treball d'investigació, amb el mateix títol, dut a terme pels alumnes de graduat de l'escola d'adults de Can Rull en el curs 1998-99. Aquest treball va ser planificat per l'equip de professors del centre, en diferents mòduls de distints nivells. Els alumnes van desenvolupar els mòduls i, a partir dels resultats obtinguts, vam elaborar un dossier i una exposició sobre els orígens i l'evolució històrica del barri de Can Rull.

El marc geogràfic on es desenvoluparà el barri

El barri de Can Rull es troba a la zona de mestral de la ciutat de Sabadell. El seu emplaçament geogràfic és a la fossa tectònica del Vallès. Aquesta depressió està reblerta de sediments, principalment argiles i conglomerats de matriu sorrenca, material que en llenguatge local rep el nom de turturà. Aquests són, doncs, els materials que podem trobar al substrat material del nostre barri (Miquel Pau FRANC, 1992).

La plana vallesana, lleugerament inclinada cap a migjorn, presenta abundants barrancs i terrasses fluvials solcats per la xarxa hidrogràfica que formen els rius i torrents. A la nostra zona destaquem la font de Can Rull, que abocava la seva aigua en un barranc erosionat pel torrent del mateix nom. Aquest torrent s'ajuntava amb el de Can Feu a la zona dels Merinals i junts formaven un afluent de la Riereta, a la qual s'ajuntaven a l'altura de la rotonda de Can Feu.

Les condicions climàtiques del Vallès possibiliten l'existència de boscos perennifolis. La comunitat clímax esdevé l'alzinar amb marfull, que ocupa la major part del territori. Als barrancs i a les vores dels rius i rierols trobem una infiltració d'espècies de fulla caduca amb d'altres espècies que conformen el que coneixem amb el nom de comunitat de ribera. A les zones obagues i altes trobem l'alzinar amb roures, combinació que també trobem en una estreta franja entre l'alzinar de marfull i la comunitat de ribera. Totes aquestes comunitats han estat presents a la zona del nostre barri, si bé és clar que la vegetació actual no s'adiu amb el quadre descrit suara.

El paisatge actual, realment, constitueix un mosaic complicat de tipus de vegetació diferents, resultant de

la degradació dels boscos esclerofil·les. La major part de la plana està cultivada o bé ocupada per habitatges. Només se'n conserva la vegetació arbòria en els petits turons i als torrents que constitueixen zones no cultivables. Als turons es mantenen algunes clapes d'alzinar degradat o, més freqüentment, pineda amb brolla, que apareix com la comunitat més complexa a causa de la degradació de l'alzinar de marfull.

En els barrancs trobem restes d'alzinar amb roures i vestigis de la comunitat de ribera, molt degradada en una vegetació de bardissa d'esbarzer i roldor. A tocar dels corrents d'aigua que es mantenen o pels llits secs d'antigues rieres trobem poblacions de joncs i canyissars, espècie introduïda pels humans des de temps immemorials.

L'assentament humà ha canalitzat i colgat molts trams de rieres i torrents, tot anivellant el terreny per a la construcció d'habitatges, carrers i carreteres. D'aquesta manera el barranc del torrent de Can Rull ha quedat com un sot de forma allargassada entremig dels diversos nuclis de població que formen els barris d'aquest sector.

Les primeres accions humanes.

L'activitat agrícola

Les primeres accions antròpiques detectades en aquesta zona són de caire agrícola. És difícil de determinar el moment històric en què es produïren. La referència més antiga que tenim ens la dona el Sr. Subirana, el qual l'any 1963 i segons indicacions del Sr. Piera, que deia haver trobat lloses i ceràmica campaniana davant de la masia de Can Rull, realitzà una visita a aquesta zona i hi constatà la presència de terrissa romana (SUBIRANA, 1980, p. 301-302).

L'explotació, que tenia els casats prop d'una font d'aigua, practicava en els darrers temps de funcionament un tipus d'agricultura extensiva en la major part dels seus vastos terrenys, encara que la vinya havia estat en el seu moment el cultiu més destacat. El cabal de la font, de 8, 6 i 4 plomes d'aigua,¹ estava

1 La ploma és una mesura del cabal d'aigua que pren diferents valors a cada ciutat. A Barcelona valia 2.200 litres diaris; a Mataró, 7.405. A Sabadell té un valor, segons la Companyia d'Aigües, de 0,025 litres per segon, la qual cosa equival a 2.160 litres diaris, uns 2 m³ per dia, valor força proper al de Barcelona.

canalitzat i servia per regar unes parcel·les d'1, 2 i 4 quarteres de terra on podríem trobar cultius d'horta, dels quals quedarien encara alguns canyissars (MONTLLOR, 1940).

Aquesta masia, sota els diversos noms que ha rebut històricament, és sens dubte el nucli habitat més antic del barri. També és la més extrema cap a migjorn i cap a ponent de les que formaven l'antic terme parroquial de Sant Vicenç de Jonqueres. Quan es van organitzar els règims municipals, entre els segles XII i XV, es va integrar dins de la universitat de la vila i el terme de Terrassa. El 1562 les fortes tensions que havien sorgit entre vilatans i pagesos van originar la dissociació del municipi en universitat de la vila de Terrassa i universitat forana, dins de la qual restà el terme de Jonqueres. Les parròquies que formaven aquesta universitat eren agrupacions de masies sense cap nucli de població, excepte una concreció de cases que es va generar a l'entorn de l'antic conjunt episcopal d'Ègara i que rebé el nom de carrer de Sant Pere de Terrassa. Al llarg del segle XIX s'anaren bastint les cases del que seria el nucli de la Creu Alta. Aquest agrupament, que l'any 1858 ja tenia 181 cases amb 1.044 habitants a part de les 19 masies (Josep M. MASSAGUÉ, 1995, p. 15), va néixer com un satèl·lit a redós de la vila de Sabadell, raó per la qual va provocar moltes tensions, no resoltes del tot fins a la completa annexió del terme de Jonqueres a Sabadell l'any 1904.

La referència més antiga que coneixem d'aquesta masia és, segons un article de J. Alzina (J. ALZINA, 1994), una acta notarial de l'any 1415 on s'esmenta el Mas Torrella, primer nom conegut per designar l'explotació agrària localitzada en aquest indret. En altres documents posteriors apareix esmentat com a Mas Torrella del Racó o Mas Torrella del Sot. Sabem que el 26 de setembre del 1648 en Miquel Torrella va vendre el mas al joier de Barcelona Ermengard Canyadell per 6.327 lliures. El primer de juny del 1650, Canyadell el va vendre per 6.477 a Maria Àngela Rull i al seu fill Josep, també de Barcelona. Amb aquesta transacció, el Mas Torrella va perdre el seu nom i va passar a ser conegut pel de la nova família.

Trobem tot un seguit de referències a la propietat dels Rull sota diversos epígrafs: *Honors d'en Rull*, *Masia Rull* o el més conegut de *Can Rull* durant



Fotografia 1. L'edifici de la masia de Can Rull és un bell exemple de masia basilical, excepcionalment orientada cap a llevant i no cap a migjorn. Hom considera que es podria datar del segle XV, 2004. Autor: Miquel Pau Franc.

molts anys. No sabem fins quan la família dels Rull va continuar al capdavant d'aquesta heretat, però sabem que al juny del 1797 hi havia una nova família: els Busquets de Terrassa.

La família Busquets va gaudir del domini útil d'aquestes terres fins que les va vendre, per un valor de 115.000 pessetes, el febrer del 1924, a Victoriano Toran i Redon, de Barcelona. El darrer propietari de la família va ser Lluís Ferrer i Busquets, advocat d'ofici i amb domicili a la mateixa masia. L'havia rebut en herència de Ramon Busquets el 22 de juliol del 1910. Un mes abans de vendre l'heretat, al gener del 1924, va redimir el cens amb domini directe a Ignasi Fontcoberta i de Sentmenat, hereu de Dolors de Sentmenat i de Despujol.² El fet que la venda i la redempció del cens fossin registrats pel mateix notari³ ens fa pensar que el nou propietari volia la propietat del terreny sense cap càrrega de domini, cosa poc habitual si es té la intenció de mantenir l'explotació agrícola. Això ens indicaria que la seva intenció era invertir per urbanitzar la zona.

La urbanització de can Rull. Els anys vint i els anys trenta

Al primer terç del segle XX, la demografia de Sabadell es caracteritza pel fort increment que suposa l'arribada de grans contingents d'immigrants vinguts de les terres de ponent i del llevant peninsular, per cobrir la demanda de mà d'obra que generava la indústria llanera de la ciutat i del país en general. Durant la República es produeix un alentiment demogràfic. Malgrat tot, Sabadell era encara el tòpic de la ciutat industrial absolutament catalana.

El 2 de maig de 1924, Victoriano Toran i Redon, propietari en aquell moment de la masia, va presentar un projecte signat per l'arquitecte Melcior Vinyals per urbanitzar-ne una part, la plana "per on la travessa la carretera de Terrassa".⁴ La sol·licitud fou aprovada, tot i que s'hi van incloure petites modificacions. Així començava la que seria la "urbanització Rull", promoguda com a ciutat jardí. La trama d'aquests carrers correspon bàsicament a la zona que queda compresa entre els carrers Turina, Bécquer, Goethe i la carretera de Terrassa, i conformen el centre antic del barri de Can Rull, amb unes característiques constructives i de població pròpies i diferenciades en el barri actual.

La promotora de Victoriano Toran va començar a vendre parcel·les per a la construcció de torres d'estiu que eren aixecades per famílies de Sabadell i de Barcelona. Aquest és el cas de Pau Serracant, que va fer bastir un xalet en un extrem de la nova urbanització⁵ i a més va comprar l'illa del davant per evitar que altres construccions li tapessin el sol. Necessitava una casa ben assolellada i ventilada per al seu fill malalt. L'entorn d'aquesta ciutat jardí era certament favorable, ja que estava localitzada entre el perdut bosc de Can Feu i el bosquet de la Font de Can Rull. Més endavant, l'Ajuntament li va expropiar la parcel·la que actualment constitueix la plaça de la Patro Agulló. També hi havia la torre d'en Cambó, la de l'Alemanya, la torre del fang i la torre del Companys. Tot i això, la majoria de construccions que s'aixecaren de primer i més endavant foren cases més modestes, cases unifamiliars de propietat per a la classe treballadora (J. PUIG, 1991). A més d'aquestes construccions hi havia un petit taller tèxtil

on es feien mocadors de coll i de farcell, que era l'única empresa d'activitat productiva de l'entorn.

Des de l'any 1924 fins a la Guerra Civil hi ha un lent però constant degoteig de sol·licituds de llicències d'obres per construir cases, xalets, garatges i coberts, pous i fins i tot alguna piscina a la nova urbanització de Can Rull. Veiem arribar-hi un seguit de veïns, els descendents dels quals encara viuen al barri; són els Edo, Sesat, Alemany, Alegret, Miralles, Boladeras, Jarqué, Gil, Casals, etc. Els carrers principals estaven arbrats i tots tenien la pavimentació de terra compactada. Hi havia un projecte d'enllumenat públic, reduït però suficient per a les necessitats del moment, que va provocar disputes, entre l'Ajuntament i Victoriano Toran, sobre a qui pertocava d'assumir la despesa de la instal·lació.⁶ Finalment, s'hi va instal·lar l'enllumenat públic i es va contractar el manteniment en dos períodes de cinc anys entre 1931 i 1941 amb l'empresa Energía Eléctrica de Cataluña, SA.⁷ Pel que fa a les condicions particulars, cal comentar que la majoria de cases tenien un pou d'aigua, construït sovint per Miquel Boladeras, miner d'aigua que s'havia traslladat a viure a la urbanització. Per a l'evacuació acostumaven a tenir un pou negre. Molts habitatges tenien electricitat i la cuina acostumava a ser de carbur. L'any 1936, l'alcalde Miralles va fer arribar el gas a la urbanització.

En iniciar-se la Segona República, les principals inquietuds del consistori se centraven en l'àmbit cultural i educatiu. Una de les conseqüències d'aquest interès va ser l'ampliació de la minvada xarxa d'escoles públiques, element que federals i anarquistes compartien i consideraven bàsic per garantir una bona formació de la ciutadania. Fruit d'aquesta

2 Segons SOLER I PALET (p. 69-70), el marquès de Sentmenat era un dels perceptors del delme reial, a més de cobrar delmes i primícies de les parròquies de Sant Vicenç de Jonqueres i de les altres parròquies de la Universitat Forana de Terrassa. Potser aquesta senyora en seria família, i d'aquí li vindrien els drets reials sobre la masia de Can Rull.

3 Arxiu Històric de Sabadell (d'ara endavant AHS). Fons Municipal (d'ara endavant FM). Planejament. Pla parcial de Can Rull, 1961-1963 (Can Rull-2, Capsa 5).

4 AHS. FM. Foment, exp. 1002/1924 (AMH 79).

5 AHS. FM. Llicències d'obres, exp. 514/1928 (AMH 351).

6 AHS. FM. Foment, exp. 1069/1931 (AMH 112).

7 AHS. FM. Foment, exp. 1604/1935 (AMH 141).

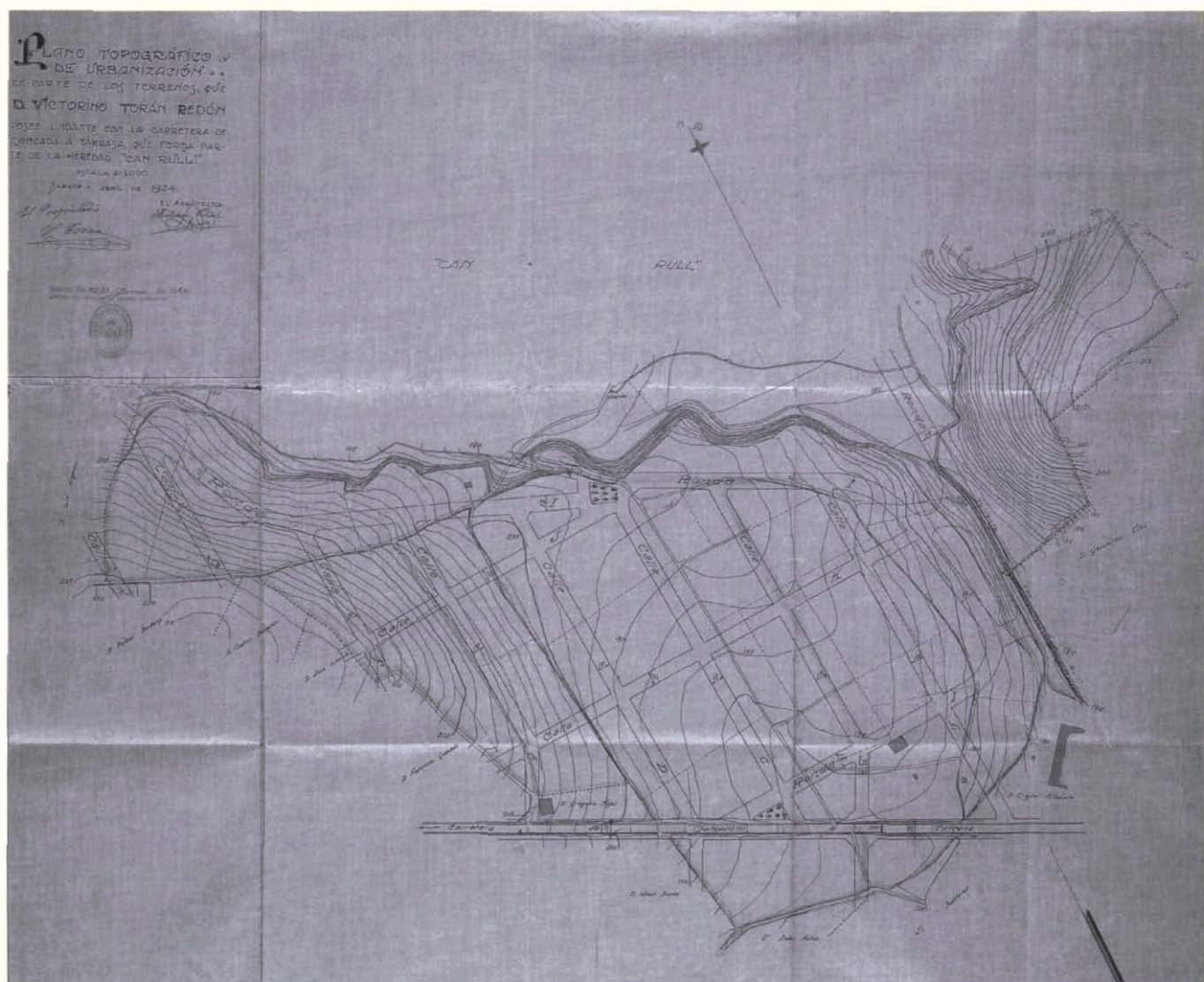


Figura 1. Can Rull és el més antic dels barris de Sabadell. El 2 de maig de 1924 en Victoriano Toran i Redon, propietari en aquell moment de la masia, va presentar un projecte signat per l'arquitecte Melcior Vinyals per urbanitzar-ne una part, "on està travessada per la carretera de Terrassa". AHS. FM. Foment, "Urbanització de terrenys en el paratge de Can Rull", exp. 1002/1924 (AMH 79).

voluntat educadora es construirà l'Escola Unitària del Bosc de Can Rull. L'edifici, projectat per l'arquitecte municipal Joaquim Manich el 1931, fou enllestit el 1934 sobre uns terrenys cedits pel propietari en un lateral del barranc de la font que s'hagueren de refermar.⁸ Posteriorment, les brigades municipals van construir les tanques que delimitaven l'espai escolar.⁹ L'escola va començar a funcionar el mateix curs 1934-35 per atendre l'educació dels nens que hi havia al barri. El curs 1936-37, aquest centre es va integrar dins del Consell de l'Escola Nova Unificada i va esdevenir un model de referència, on

s'aplicaven les pràctiques pedagògiques més avançades del moment sota el lema de "llibertat, coeducació i racionalisme" (E. MASJUAN, 1992, p. 119, 137).

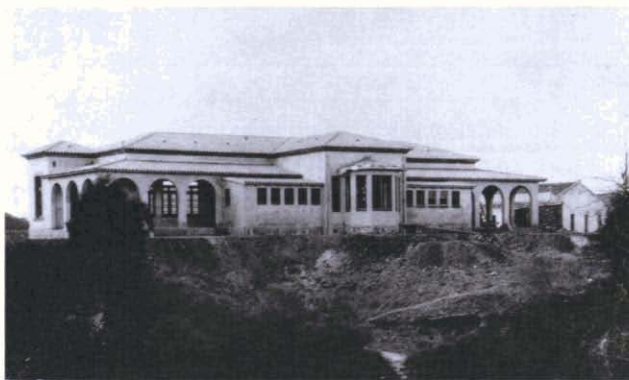
L'única entitat que hi havia en aquells moments al barri era el Centre Republicà Federal o Centre Obrer Republicà Federal de Can Rull, fundat el 1936. Aquesta entitat tenia en el seu millor moment noranta-quatre associats, majoritàriament rabassaires (Andreu CASTELLS, 1980, p. 20-64). Estava regentat per qui seria alcalde de Sabadell pels federals, Joan Miralles, que tot i ser veí d'Hostafrancs

tenia una parcel·la a Can Rull, on havia demanat que li fessin un pou d'aigua¹⁰ i on va passar a viure posteriorment. Aquesta entitat no tenia un local propi i s'hostatjava al bar, carnisseria i botiga d'Abdó Mimó, al carrer de Juan Valera, 71, al mateix indret on ara trobem el bar Parque. Tenia cert prestigi perquè hi acostumava a anar Lluís Companys, que s'havia construït una torre a la urbanització.¹¹ S'hi feien abrandats mítings republicans però mai no s'hi van produir greus aldarulls. Cal, però, que destaquem un fet: la detenció d'un grup de comunistes del PCC quan es reunien al bosc de Can Rull, al novembre del 1935, en plena repressió del bienni negre (Josep M. BENAUL *et al.*, 1986, p. 48-49).

L'esclat de la Guerra Civil va suposar una aturada de l'increment demogràfic i de la construcció de nous habitatges. Les condicions de vida al barri són tan dures com a la resta de la ciutat, fins i tot alguns veïns testimonien la caiguda d'una bomba segurament en el marc dels bombardeigs i metrallaments per les carreteres durant el replegament de l'exèrcit republicà a primers de l'any 1939. En els primers anys de la postguerra es manté la mateixa tònica. Les sol·licituds de llicències de noves obres a la urbanització de Can Rull, i a la ciutat, baixen en picat; fins i tot hi ha alguns anys en blanc.

La postguerra. Els anys quaranta

La derrota de la República i la instauració del nou règim va comportar la repressió i persecució dels vençuts, a més a més d'un retrocés en tots els avenços socials i culturals que s'havien aconseguit. La il·legalització dels partits polítics va suposar la desaparició del Cèrcol Republicà Federal de Can Rull i la persecució dels seus militants. Alguns d'aquests militants van ser empresonats i d'altres van fugir cap a França, però quan van tornar també van anar a la presó. Podem fer esment d'Abdó Mimó, Joan Miralles, Ramon Osso i Isidre Bros, entre altres. L'estatge social de l'entitat no va ser requisat perquè no en tenia en propietat. Entre els béns requisats pel bàndol vencedor trobem en una "*relación de fincas propiedad de presuntos rojos*",¹² la torre que el "*presidente rojo de la Generalitat*" Lluís Companys tenia al carrer de Zorrilla.



Fotografia 2. Fruit de la preocupació del Partit Republicà Federal per la cultura i l'educació s'aixecà al barri l'Escola Unitària del Bosc de Can Rull. Aquest edifici escolar va ser durant molts d'anys l'únic equipament escolar del barri, 1934. Autor desconegut (AHS).

59

El nou estat de coses també es va reflectir en el nomenclàtor urbà. A Can Rull els carrers, que havien anat prenent noms que substituïen les lletres provisionals des del 1930, també van ser canviats. El carrer de Juan Valera va ser rebatejat: primer, com a José Valero, i després, com a San Valero; finalment va tornar a ser José Valero abans de recuperar el seu nom primitiu el 1955. El nom del carrer d'Antonio Vico va ser canviat pel de Cardenal i General Vico, de totes dues maneres, indistintament. El carrer de Nansen va ser batejat amb el catòlic nom del santuari de Lourdes, i el carrer de Darwin va rebre el nom de Padre Pérez del Pulgar, fins que amb l'arribada de la democràcia va rebre el d'un altre personatge represaliat durant la dictadura, García Lorca. La resta dels carrers existents no van variar el seu nom, i els nous van rebre noms força "asèptics", extrets majoritàriament de l'antiguitat clàssica i del món de la música.

Una altra mostra d'aquests canvis la veiem en un document del 1941 signat per l'alcalde accidental Josep Maria Marcet, en el qual s'advoca per un canvi de nom de totes les escoles públiques. El llistat de

8 AHS. FM. Foment, exp. 1041/1931 (AMH 111) i exp. 1634/1936 (AMH 149).

9 AHS. FM. Foment, exp. 1571/1935 (AMH 139).

10 AHS. FM. Llicències d'obres, exp. 514/1928 (AMH 340).

11 AHS. FM. Llicències d'obres, exp. 504/1928. (AMH 340).

12 Les dades sobre els represaliats estan recollides de testimonis orals i confirmades pel company F. Adelantado, que porta a terme un estudi sobre aquest tema i n'ha facilitat la localització: AHS. FM. Governació, exp. 266/1940 (AMH 2345/12).

60 noms proposats són personatges destacats del *movimiento*, màrtirs i pròcers, amb connotacions similars a les del nou nomenclàtor urbà. L'escola de Can Rull fou rebatejada amb el nom d'Agrupación Escolar Mossèn Cayetano Clauselles, sacerdot de la llar de jubilats assassinat durant la Guerra Civil.¹³ Sabem, d'altra banda, que en el mes de desembre del 1943 es van penjar retrats de les figures del *Caudillo* i del *Fundador* a totes les escoles, com ara a la rebatejada de Can Rull.¹⁴ Aquest és un detall que es troba molt d'acord amb el nou tarannà que definia l'escola franquista que seguia les directrius de la vella llei Moyano i que es trobava a anys llum de la pedagogia que el Consell de l'Escola Nova Unificada havia impulsat en aquell centre.

Durant la dècada dels quaranta, els esforços generals s'adreçaren a la reconstrucció d'esglésies i fàbriques i a Can Rull no n'hi havia ni de les unes ni de les altres. Llavors era l'únic nucli autònom de Sabadell i estava connectat amb el centre urbà consolidat només per la carretera de Terrassa. Era el temps en què molts treballadors havien de fer inacabables jornades de treball per aconseguir un sou ben escadusser, mentre les dones ocupaven el temps a cercar menjar i fer cues per al racionament. Cal destacar en aquest període una llicència d'obres de l'any 1943 per establir un forn de pa, el forn del Mateu, al carrer de Juan Valera.

La parròquia de Sant Antoni de Pàdua

Els anys quaranta també és la dècada en què sorgirà la parròquia de Sant Antoni de Pàdua. Els precedents de la seva història es lliguen a la visita, abans de la guerra, del bisbe Irurita a Can Rull, el barri extrem de la parròquia de la Puríssima, de la qual més endavant s'escindirà. Hi va fer notar la necessitat d'atendre la vida espiritual d'aquella gent abandonada i sotmesa a la negativa influència del partit republicà federal, que era l'única entitat present al barri i que es preocupava de l'educació d'aquelles persones (F. CUBELLS, 1950, p. 122).

Tanmateix, l'interès espiritual per aquella gent va haver d'esperar fins a l'acabament de la guerra. L'abril del 1939 va començar, a l'edifici de l'escola, la doctrina (catequesi dominical) a càrrec d'un grup

de pares escolapis i catequistes d'Acció Catòlica de la Puríssima. En aquesta colla cal destacar la presència d'una figura rellevant, la senyora Patro (Patro Agulló). Aquesta dona és, de fet, l'autèntica impulsora de la parròquia de Sant Antoni. Esdevé un bon record per a la gent del barri que la va conèixer, ja que junt amb el seu fervor per la catequesi va portar a terme una gran tasca d'atenció als nens, necessitats i malalts d'aquest barri.¹⁵

El mes de gener del 1942 es va celebrar a l'edifici de l'escola la primera missa de Can Rull. El Sr. Toran va cedir un solar per aixecar una església que s'havia de dedicar a sant Antoni de Pàdua. El gener del 1946 es va fer la cerimònia de col·locació de la primera pedra, el mateix any en què s'organitzava un cor de caramelles per donar un nou motiu d'ocupació als nens que ja començaven a ser grans per continuar assistint a la doctrina (F. CUBELLS, 1951, p. 445; E. DORDAL, 1951, p. 440-441; J. MONTLLOR, 1951, p. 447).

Les obres de construcció de l'església van agafar força durant l'any 1948, gràcies als donatius de la feligresia de la Puríssima i als actes, rifes i similars, promoguts per la inefable Patro Agulló. Tanmateix, l'obra es va allargar fins al 14 d'octubre del 1951, quan, amb l'edifici cobert, es va fer la cerimònia de benedicció de l'església (E. DALMAU, p. 50-51).

El febrer del 1954 s'aconsegueix, finalment, l'e-recció de la parròquia de Sant Antoni, que es complementa amb la presa de possessió del primer rector, Antoni Puig, al final del mes d'agost (*Alba*, núm. 56, p. 22). El tarannà força conservador d'aquest prevere no va casar gaire ni amb la seva feligresia ni amb el grup promotor. L'any 1958 el va succeir Joaquim Lluverol, un capellà progressista molt més obert i proper a la seva comunitat.

El primer salt demogràfic.

Els anys cinquanta

A partir dels anys cinquanta s'esdevé un gran creixement econòmic per a la indústria sabadellenca, que al cap i a la fi era una indústria de béns de consum. A Can Rull hi havia algun taller de drapaire, de fusteria i del metall, quan el 1950 s'hi va instal·lar Bosch Farrés, SA (Cartronajes Sabadell), que feia plegadors de peces de roba i tubs de cartró. Aquesta empresa

auxiliar del tèxtil va anar creixent fins que va haver-se de traslladar a una zona industrial. Als anys seixanta s'hi va traslladar el magatzem distribuïdor de Vins i Olis Puig, que també va tenir una gran expansió. Paral·lelament, s'havia anat recuperant el ritme de construcció d'abans de la guerra fins a produir-se un autèntic esclat. Des de l'any 1951 les sol·licituds de llicències d'obres prenen una volada com no s'havia vist mai a Can Rull.

Aquest creixement econòmic va provocar una allau migratòria de gent que responia a la demanda de mà d'obra barata de la indústria catalana. Aquesta població, procedent majoritàriament del sud peninsular, venia empesa, entre altres causes, per la manca de feina en els seus llocs d'origen. El procés era sovint el mateix: començava amb l'arribada d'un membre de la família amb possibilitats de trobar feina, i posteriorment feia venir la resta de la família. La primera dificultat amb què es trobaven els nousvinguts era l'allotjament en condicions dignes. El gran problema que caracteritza aquest període és el de l'habitatge, la qual cosa donarà peu a una forta especulació urbanística.

Un nou sector: Cifuentes

Aquest fort increment demogràfic va provocar l'aparició a Sabadell d'un anell de nuclis de població marginals. Els habitatges que formaven aquests barris eren de diversa índole; hi havia des de coves i barraques fins a estades i cases autoconstruïdes. A l'entorn de la primitiva urbanització de Can Rull es van anar construint un seguit d'estades i habitatges aixecats en hores lliures sobre parcel·les de reduïdes dimensions comprades a terminis. S'anava formant així un nou barri, el de Cifuentes, que veu les primeres construccions als inicis dels anys cinquanta i experimenta un gran creixement entre el 1955 i el 1960. En aquest període s'observa que, amb les demandes de llicències d'obres, apareix un nou model de sol·licitud, el de legalització d'obres, que comença tímidament el 1955 però que ràpidament supera el nombre de la resta.

El més característic del barri de Cifuentes és l'elevat pendent dels seus carrers i, en els seus orígens i a causa de la desatenció dels ajuntaments d'època franquista, l'absència de tota mena d'infraestructura i serveis. Els veïns d'aquest barri havien d'anar a



Fotografia 3. Als anys cinquanta sorgeix el barri de Cifuentes, on s'aixequen cases autoconstruïdes, algunes de les quals, com aquestes del carrer de Chopin, encara es conserven entre cases noves i blocs de pisos, 2004. Autor: Miquel Pau Franc.

61

cercar l'aigua per beure a la font de Can Rull, fins que el 1963 es va instal·lar una font pública a la part més alta. Hi havia, a més, un pou que servia per agafar aigua no potable. L'enllumenat públic també data del 1963.

A l'entorn també hi havia autèntiques barraques, la majoria disperses, encara que hi havia alguna concentració, com és el cas de Berardo. Tanmateix, sembla que eren poques en comparació a d'altres sectors de Sabadell (E. ARÚS, 1965, p. 58).

A la zona vella de Can Rull, tot i no tenir cap associació de veïns, es van aplegar en una junta de contribuents per tal d'instal·lar, entre el 1954 i el 1957, la xarxa de clavegueram i el servei d'aigua corrent.¹⁶ De llum i de gas ciutat, ja n'hi havia abans de la guerra. L'enllumenat públic i les voravies dels carrers de Turina, Zorrilla, Larra, Valera, Sorolla, Madrazo, Pérez del Pulgar (actual García Lorca),

13 AHS. FM. Cultura, exp. 181/1941 (AMH 2353/11).

14 AHS. FM. Cultura, exp. 2083/1943. (AMH 1956/7).

15 Per conèixer l'obra de la "senyoreta Patro", a més dels testimonis orals entrevistats, és interessant el llibre editat per les parròquies de Sant Antoni de Pàdua i de la Puríssima en el traspass de la Patro Agulló, titulat *La Patro* i confeccionat amb aportacions escrites de les persones que la van conèixer, que hi van col·laborar o que en van ser deixebles.

16 AHS. FM. Projectes d'urbanització. Clavegueram Can Rull, 1955 (AI 3420).

Antonio Vico, Miguel Ángel, Goethe i Bécquer es van posar durant l'any de les riuades, el 1962.¹⁷

Els anys seixanta

En la dècada dels seixanta la majoria de la població que vivia a Can Rull i Cifuentes estava composta per treballadors de la indústria i de la construcció. Per a aquesta majoria el grau de benestar depenia més de les despeses que no pas dels ingressos, que eren similars per a tothom i no gaire abundants. Així, els que tenien la casa feta gaudien d'un cert benestar, si no és que tenien algun altre contratemps. Aquest grup era el que feia més temps que vivia al barri, principalment els residents a Can Rull. Els que s'estaven fent la casa i pagaven terminis de la parcel·la i els materials de construcció anaven molt més justos, i qualsevol imprevist, com ara un malalt o un fill inesperat, els podia obligar fins i tot a haver de recórrer a la beneficència (E. ARÚS, 1965, p. 58).

El creixement desordenat que caracteritza el Sabadell d'aquest temps tingué les seves conseqüències més greus en els morts i les destrosses causades per les riuades del 1962. Els torrents que travessaven el sector de Can Rull anaven aquell dia a vessar i van arrossegar vies de tren des de Castellarnau fins als voltants de la font, on amb altres materials es va fer un dic de contenció que va provocar l'embassament de les aigües. Tanmateix, els danys no van ser tan greus com en altres zones de la ciutat. Una altra conseqüència d'aquest creixement sense contemplacions va ser la destrucció dels entorns de Sabadell. Cal destacar-ne, a l'entorn de Can Rull, la desaparició del bosc de Can Feu, ja molt malmès durant la guerra i per la tala d'arbres dels anys quaranta. També es va anar provocant una degradació constant del parc de la Font, els entorns de la qual van patir un progressiu abandonament. A més, el rec que corria pel torrent i que recollia l'aigua de la font va ser colgat i reconvertit en claveguera.

Les inquietuds del nou ajuntament de l'any 1960 van afavorir que s'intentessin solucionar alguns dels dèficits endèmics tot creant nous equipaments. Així, el 1960 mateix es va aprovar la construcció d'un grup escolar al nou barri de Cifuentes. El 1962 es va aixecar aquest edifici,¹⁸ que va rebre el nom d'Agrupación Escolar Jacinta Duran, la qual era coneguda com

Cinteta Rompa i era esposa de l'industrial Domènec Codina i filla del primer tinent d'alcalde del doctor Relat. A aquest centre es va annexionar el Gaietà Clauselles, que n'esdevingué el parvulari. En aquest parvulari es van fer obres al març del 1976 per convertir les dues aules i l'espai comú que tenia en cinc espais.¹⁹

El 1965 es va crear l'associació de veïns de Cifuentes amb l'objectiu principal d'instal·lar la xarxa de clavegueram i l'aigua corrent. Les aigües residuals corrien lliurement en superfície pels inclinats pendents dels carrers, amb tots els riscos que això suposava.²⁰ L'Ajuntament es va comprometre a fer els estudis tècnics que no s'havien fet i els veïns es van comprometre a assumir els costos de les dues instal·lacions de xarxes durant el mateix any. L'any 1970 es va convocar una assemblea de veïns, fruit de la qual es va acordar de tenir cura de la pavimentació asfàltica dels carrers i la col·locació de voreres, obres acabades l'any 1973. L'asfaltatge dels carrers i les voreres dels que no en tenien a la zona de Can Rull Vell es va dur a terme en el mateix període, entre el 1970 i el 1974.²¹

Cal citar l'obertura, a finals dels anys cinquanta, d'un punt de testimoniatge o de trobada dels germans evangelistes al carrer de Goethe, 54. La localització en aquest indret es deu a la conversió del propietari de la casa, que va llogar els baixos a la seva església per a les trobades periòdiques, però de nul·la incidència al barri. Van restar-hi fins a principis dels noranta.

En l'apartat de fets destacats cal remarcar que el bosc de Can Rull va servir per acollir l'assemblea fundacional de les Comissions Obreres de Sabadell. El 23 d'octubre del 1966 s'hi aplegà un centenar de treballadors. En aquell moment el redol de la font era encara un racó d'accés apartat. Els organitzadors comptaven, a més, amb el suport del rector de la parròquia situada ben a prop de l'indret i on se celebraven les reunions clandestines de la coordinadora (X. DOMÈNECH, 2001, p. 55).

Els anys setanta.

La plaça de Ròmul i la via Alexandra

A principis dels seixanta, Victoriano Toran Redon, propietari de les terres, va presentar un pla parcial de l'arquitecte Pedro Picola Masdeu per urbanitzar una

segona fase de Can Rull, que va ser aprovat a mitjans de la dècada. El pla pretenia continuar el model d'urbanització descrit en el pla parcial de Can Rull 1, això és, la construcció d'una ciutat jardí, en la qual el propietari de les terres venia parcel·les a particulars que s'havien de construir, o feia construir pel seu compte l'edificació. Però a finals dels anys seixanta hi hagué una revisió segons la qual es considerava que "no hi ha un mercat proporcional per a aquest tipus de construccions ni és d'interès des del punt de vista sociourbanístic fomentar-lo. Com que d'altra banda el que sí que interessa és facilitar sòl urbanitzable a totes les promocions de construccions d'habitatges de tipus econòmic i mitjà per contribuir a la solució del problema de l'habitatge, tant per iniciativa privada com pública, es reconverteix la zona de ciutat jardí en una zona urbana semiintensiva";²² això és, susceptible de construir-hi blocs de pisos.

A partir dels setanta es va produir el gran creixement de Can Rull. Al nucli primitiu i a Cifuentes van aparèixer els primers edificis de tres i quatre pisos, en els solars que restaven lliures i en d'altres on s'enruaven les torres construïdes en parcel·les grans. A tall d'exemple, podem citar que l'any 1972 el rector de la parròquia va cedir terrenys a una cooperativa d'habitatges per construir-hi els actuals blocs en règim de copartició; a canvi, li van retre tots els baixos.

Van anar sorgint els blocs de pisos que conformarien els entorns de la plaça de Ròmul i de la via Alexandra. Aquestes edificacions seguien el traçat que delimitava la revisió del pla parcial de Can Rull 2, en el qual es preveia, sobre els mateixos plànols del que havia de ser un eixample de la ciutat jardí, la construcció de blocs d'habitatges de tres, quatre i sis plantes. L'increment de volum i d'edificabilitat no va originar cap canvi important en el seu traçat. Destaquem la construcció que s'alinea amb la via Alexandra de vuit pisos amb una façana uniforme de més de 250 m de longitud, la torre d'habitatges de la cantonada d'aquesta via amb el carrer de Sant Isidor i el bloc blau aixecat en aquest mateix carrer segons el model del polígon de Can Deu. El que sí que s'havia previst era que l'esplanació, la pavimentació, el clavegueram, l'enllumenat públic, la xarxa d'aigua potable, les voravies i els jardins havien de ser a càrrec de la constructora.²³

Va ser l'època de les grans promocions privades que especulaven amb els terrenys edificables a causa de la gran demanda d'habitatges que hi havia i l'elevada edificabilitat permessa per les ordenances municipals. També és el moment en què apareix l'empresa privada municipal de promoció urbanística VIMUSA (Habitatges Municipals de Sabadell), promotora de blocs de pisos a la plaça de Ròmul el 1969, al carrer de Sarasate, a les places de Galileu i Copèrnic el 1970 i al carrer de Sant Isidor el 1973. Entre les privades podem destacar Eudom, SA, que va edificar els blocs de la via Alexandra, zona d'elevada densitat amb blocs propis d'edificacions envoltades d'espais lliures. La immobiliària Jonqueres, SA, dirigida per Francisco Toran Boné (fill de Victoriano Toran) i Emili Salas Iriarte, va construir un bloc de pisos a la cantonada de Catul amb Plutarc, i els blocs números 336-376 de la carretera de Terrassa.²⁴ Construcciones Cúpula, que també rebia el patrocini de la família Toran, va fer aixecar, entre el 1970 i el 1975, els blocs del carrer de Sant Isidor que donen a la plaça de Benjamín García.

Entre els serveis previstos només hi havia la construcció d'una escola, el projecte de la qual s'hagué d'ampliar, i d'una església a l'entorn de la que havia de ser la plaça de Sant Fructuós. L'escola es va construir l'any 1973 i va rebre el nom de Colegio Nacional Rius i Borrell,²⁵ en memòria de l'il·lustre pedagog sabadellenc. Els terrenys destinats a l'església s'ajuntaren amb els de la plaça i formen l'actual plaça de Benjamín García. Les infraestructures necessàries s'hi van anar afegint a mesura que s'urbanitzava.

17 AHS. FM. Projectes d'urbanització. Voravies Can Rull, 1960. (AI 3422).

18 AHS. FM. Cultura, exp. 220/1962.

19 AHS. FM. Cultura, exp. 88/1976.

20 Elvira Arús, en la seva tesina de l'Escola de Formació Social Sabadell-Terrassa, fa constar com a mèrit propi haver aconseguit reunir els veïns de Cifuentes en l'associació de veïns a l'entorn del projecte d'instal·lació de la xarxa de clavegueram (E. ARÚS, p. 64).

21 AHS. FM. Projectes d'urbanització. Pavimentació i voravies sector Cifuentes, 1970 (AI 3474).

22 AHS. FM. Planejament. Pla parcial revisió Can Rull-2, 1967-1969 (capsa 30).

23 *Ibidem*.

24 AHS. FM. Planejament. Pla parcial Can Rull-1, 1970 (capsa 34).

25 AHS. FM. Cultura, exp. 79/1970.

La política d'inversions municipal s'adreçà, amb l'alcalde Burrull, a les instal·lacions esportives, però no enteses com a equipaments dels barris sinó per a l'esport d'elit. Prop de la zona urbanitzable, en part dins dels terrenys de la masia de Can Rull, però sobretot en terres de Can Borgunyó, es construí l'any 1969 l'estadi municipal de la Nova Creu Alta; Sabadell volia fer honor al títol que rebria de "*Ciudad piloto del deporte español*". Amb la pavimentació dels accessos a l'estadi, s'obria una nova via de connexió del barri amb el nucli consolidat, per l'avinguda dels Paraires.

Can Rull s'havia convertit en un altre barri de l'entorn de Sabadell, mal comunicat, amb escassos serveis i mancat d'infraestructures. El problema de l'habitatge s'anava solucionant, però al preu de bastir barris amb deficitàries condicions urbanístiques.

De l'arribada de la democràcia a l'actualitat

La democràcia va arribar en un moment de forta crisi tèxtil i amb el llast dels dèficits d'ordenació originats pel creixement incontrolat de l'etapa anterior. El nombre d'aturats entre el 1978 i el 1985 va ser molt alt, i es va haver de recórrer a l'anomenat "treball comunitari" per donar-los feina en tasques diverses com les d'enjardinament o pavimentació de voravies.

Des del primer moment, un dels principals projectes de l'Ajuntament democràtic va ser l'homogeneïtzació dels diferents barris de la ciutat i la descentralització de serveis municipals. Com a resultat d'això, es va reordenar la ciutat en districtes, que al seu torn se subdividien en sectors i barris. L'àrea objecte del nostre estudi està integrada en el districte IV i comprèn tot el sector de Can Rull, amb els barris de Can Rull, Cifuentes, Via Alexandra, la plaça de Ròmul i el parc de Catalunya. Aquesta nova ordenació pretenia satisfer les necessitats col·lectives i estructurar les zones urbanes a través dels equipaments necessaris.

Entre els edificis d'habitatges que donen fisonomia al barri, cal citar els anomenats blocs de la Unitat Hermètica que tenen aquest nom, perquè en un primer moment els promovia una cooperativa d'habitatges per a treballadors d'aquesta empresa dirigits per

Antoni Forrellad. Però en no reunir el nombre suficient d'interessats, el 1980 la cooperativa es va obrir a altres persones i va esdevenir la cooperativa d'habitatges Montcau. Els blocs es van enllestir el 1984 i, amb la dissolució de la cooperativa, es va crear la societat cultural La Masia, per dinamitzar la vida lúdica i cultural del barri, amb una societat MarLucOvi propietària del local social. Més tardanament es va urbanitzar la part baixa de la via Alexandra amb blocs de quatre pisos i casetes unifamiliars aparellades.

A part dels centres escolars existents i de l'església parroquial, el primer equipament de què es va dotar el barri va ser el Centre d'Atenció Primària (CAP), que va començar a funcionar a la carretera de Terrassa en el barri de Cifuentes ja els primers anys de la democràcia. Aquest CAP es va traslladar el 1997 al nou edifici projectat per l'arquitecte Ricard Bofill²⁶ en una reserva de sòl municipal cedida a l'Ajuntament d'acord amb el projecte Can Rull 2. Al costat d'aquesta construcció ja es va aixecar un edifici el 1992, on hi ha el centre cívic i la seu del districte IV, amb un espai al mig que és la plaça de Can Rull.

Davant de l'escassetat de places educatives al barri, el 1977 es va construir, en terrenys municipals (avui en dia considerats dins del parc de Catalunya), l'escola Can Rull,²⁷ el tercer centre d'educació infantil



Fotografia 4. El CAP que va començar a funcionar a la carretera de Terrassa, al barri de Cifuentes, els primers anys de la democràcia es va traslladar el 1997 al nou i modern edifici projectat per l'arquitecte Ricard Bofill, 2004. Autor: Miquel Pau Franc.

i primària del barri. En aquest centre va començar a funcionar a partir del 1983 l'Escola d'Adults de Can Rull, que després de peregrinar per diversos locals va ocupar finalment l'antic edifici de l'Escola del Bosc de Can Rull, on s'ha consolidat. Aquest centre de formació permanent dóna en l'actualitat una oferta educativa molt diversificada, que en alguns cursos atreu gent d'arreu de la comarca.

El 1987 es va obrir l'IES Via Alexandra, com a centre pilot de la Reforma. L'edifici va quedar-se petit per hostatjar un institut i l'any 1990 es van intercanviar els locals amb el Col·legi Públic Rius i Borrell. Després del canvi tots dos centres educatius han canviat de nom. Actualment, l'institut s'anomena IES de Sabadell; i l'escola, CEIP Andreu Castells. Cal fer esment, a més, de l'efímera obertura d'unes aules de l'escola municipal de música a principis dels anys noranta.

Amb perspectives de futur, però també per atendre la demanda de la gent del barri, es va inaugurar el 1984 el Mercat de Can Gambús, on es va traslladar el tradicional mercat d'encants que es feia a la plaça de Josep Masllovet.

Amb l'Ajuntament democràtic es recuperà el projecte del parc de Catalunya, que en els darrers anys de l'Ajuntament franquista s'havia volgut reconvertir en terrenys edificables. El 1984 es va convocar un concurs d'idees per a la seva ordenació. El parc de Catalunya és una realitat que es va dur a terme gràcies a la seva inclusió dins d'un projecte de més envergadura: l'operació Eix Macià. Els rendiments obtinguts amb l'ordenació, urbanització i promoció dels terrenys de l'Eix Macià amb l'objecte de crear una zona destinada a activitats terciàries es van reinvertir en l'execució del parc de Catalunya i la urbanització dels accessos. Amb aquesta urbanització es va aconseguir una millor integració del barri de Can Rull en el nucli consolidat de la ciutat.

A la zona oest del parc de Catalunya s'ha consolidat i urbanitzat de nou el parc de la font de Can Rull. A aquest espai enjardinat i recuperat per a l'esbarjo de la gent s'hi ha incorporat un circuit ferroviari, inaugurat el juliol del 1997 i que ja ha esdevingut una activitat estable dins del parc de Catalunya. La masia, de propietat municipal, també es considera part de l'equipament cultural del barri i s'han signat

acords per cedir-la a l'Agrupación Andaluza de San Sebastián de los Ballesteros.

Les darreres actuacions municipals s'han centrat en l'àrea de la via Alexandra, on s'ha millorat l'entorn i s'ha condicionat un descampat en un ampli pàrquing i el parc de Tierno Galván, inaugurats a les darreries del 2003.

La vida associativa

Entre les entitats culturals que han sorgit, cal destacar la Casa de Andalucía, amb 400 associats, fundada el 1975 i amb un especial interès pel manteniment de les manifestacions culturals andaluses. Al barri també trobem l'Agrupación Andaluza de San Sebastián de los Ballesteros, fundada el 1976 per persones procedents d'aquella localitat i que es trobaven per diferents barris de Sabadell. Van establir-se en un local de la via Alexandra i, posteriorment, al carrer de Víctor Català, al vell Can Rull. Quan s'acabin les obres de restauració que s'hi estan fent, fixaran el seu estatge social a la masia de Can Rull. Malgrat que els objectius d'aquesta entitat no se centren en l'àmbit del barri, sí que organitzen festes populars a la font de Can Rull com a mostra d'integració a l'entorn. En són un exemple la festa del *cocido* i la de les *migas*.

Una altra entitat és la ja esmentada associació cultural La Masia, nascuda el 1989. Darrerament ha perdut certa vitalitat, però encara organitza les revetlles de Sant Joan i de Sant Pere. D'altra banda, tenen un esplai per a nens i joves, autònom des del 1992. Cal destacar també, per la tasca cultural que porta a terme, l'Associació de Veïns de Can Rull, que agrupa, des del 1987, les tres antigues associacions de veïns del sector. I hem de fer un esment especial de l'associació cultural Vidalba de l'Escola d'Adults de Can Rull, fundada el 1992; actualment té 700 associats i és l'entitat que més atenció dedica a l'educació no formal. Ofereix un ventall de cursos, tallers i conferències que inclouen una temàtica àmplia i diver-

26 Marcel PRATS [responsable de la informació], *Atenció primària Parc Taulí, CAP Can Rull*. [en línia]. <<http://www.cspt.es>> [consulta 10.05.2004].

27 AHS. FM. Cultura, exp. 146/1977.

sificada: des de tallers de pintura i manualitats, passant per balls, aeròbic o natació, fins a cursos d'idiomes i d'informàtica. Són cursos pensats per a la formació continuada i l'ocupació de l'oci.

L'Associació Pro Disminuïts Psíquics de Sabadell i Comarca, que va iniciar les seves activitats l'any 1962 després d'obrir diversos centres escolars i de treball, va veure la necessitat d'organitzar residències per atendre persones amb deficiències profundes. Va obrir la primera a la Creu Alta i, l'any 1987, per necessitats d'ampliació, va obrir el casal de Can Rull, que continua oferint servei a tota la comarca.

En l'àmbit esportiu, trobem entitats de diversos esports. La societat cinegètica Els Oriols, fundada el 1980, està dedicada a l'art de la caça. El club de petanca Can Rull, que té les seves pistes davant del nou CAP, també mostra una gran vitalitat. En canvi, el club d'handbol Balonmano Can Rull, fundat el 1985 amb exalumnes de l'escola Can Rull que jugaven a les pistes del col·legi, i la societat de colomaires El Parc sembla que ja no funcionen.

L'esport rei també és l'estrella entre les entitats esportives de Can Rull. Hi ha hagut tota una munió d'equips de futbol. Podem citar algunes entitats desaparegudes, com ara Unió Deportiva Artesans, de Cifuentes, creada el 1973; l'Atlètic Dinamita, fundat el 1975 al mateix barri, i el Club de Futbol Penta, de difícil localització. El 1969 es va fundar l'ACF Can Rull, que va arribar a tenir 250 socis i vestia samarreta blanca i verda, amb pantalons blancs i mitges blanques amb vora verda. Després d'haver jugat en un camp de futbol situat al terreny on ara hi ha la plaça de Can Rull, van passar a fer-ho a la zona esportiva de Can Rull, on compartien vestidors amb els seus grans rivals, la Unió Esportiva Rómulo-Tronchoni. Aquest equip tenia el seu camp annex al de l'anterior, estava format per uns 200 associats i era el producte de la fusió el 1988 de dos equips anteriors: la Penya Tronchoni, fundada el 1957, i la UE Rómulo CF. La seva samarreta era una combinació de les dels seus predecessors, arlequinada en groc i vermell i amb veta blava. La temporada 1999-2000, aquestes dues entitats es van fusionar en el CF Unió Can Rull Rómulo-Tronchoni, de manera que va esdevenir la gran entitat esportiva de Can Rull. Els colors de la seva samarreta són roig i blanc arlequinat, pantalons vermells i mitges roges amb gira blanca.

Per acabar

El barri de Can Rull és un barri amb una població de prop de 18.000 habitants, majoritàriament joves i adults. Està envoltat dels que han de ser els nous barris de Sabadell, Can Gambús i Can Llong. La darrera onada migratòria de fora de l'Estat també es palesa com a la resta de la ciutat, però no és especialment remarcable. Aquestes persones acostumen a buscar habitatges de baix cost, pisos petits o velles estades, i no n'hi ha gaires a Can Rull.

Per la seva ubicació s'està revalorant progressivament. Ho podem constatar en la gran demanda d'habitatges que té i en l'encariment dels preus. Els espais que restaven lliures s'estan edificant, així com els solars de velles cases de la primera època que són derruïdes. En els darrers anys hem assistit a una millora important de les infraestructures. La urbanització i l'enjardinament del parc de la font de Can Rull, els vials del parc de Catalunya, l'entorn de la via Alexandra i de la plaça del centre cívic, entre altres, han contribuït a la compactació del barri i a una millora de les comunicacions amb la resta de la ciutat. A més, s'han obert carrers i avingudes d'accés als nous barris esmentats anteriorment.

El centre cívic de Can Rull s'ha convertit en el marc de referència de la vida cultural que l'amplísim teixit associatiu desenvolupa al barri. Ofereix, a més, una programació destinada a un públic més ampli que el del mer districte, i l'Ajuntament el considera un equipament de la ciutat.

Quant a l'àmbit educatiu, hi ha un centre de secundària amb una oferta educativa força àmplia i tres centres de primària; només els ensenyaments superiors hi són absents. L'escola d'adults és pionera en la preparació de proves d'accés a estudis de grau mitjà i superior i el seu alumnat prové d'arreu de la comarca. D'altra banda, hi ha prevista l'obertura per al curs 2004-2005 d'una guarderia municipal al costat de l'escola Andreu Castells, a la via Alexandra.

Les entitats esportives i les associacions culturals atreuen una presència important de veïns. La seva projecció de futur sembla garantir la pervivència d'un teixit associatiu que dona al barri una bona oferta d'animació sociocultural.

Pel que fa als aspectes negatius, és cert que hi perviuen vells problemes típics de les característiques intrínseques del barri, de difícil solució. Per exemple, l'excessiva densitat d'habitatges d'algunes zones, amb totes les seves conseqüències, com ara la dificultat d'aparcament de vehicles, malgrat que darrerament s'hi han habilitat dues zones d'aparcament prop de la via Alexandra i de la plaça de Ròmul. N'hi ha d'altres que es poden solucionar i s'haurà de fer, com ara l'absència d'una bona biblioteca de barri.

Amb aquest estudi hem volgut fer un recorregut des dels orígens de la masia de Can Rull fins avui d'un dels barris de Sabadell que mira amb optimisme el segle que acabem d'encetar. ●

Bibliografia

Joan ALZINA. "El passat de Can Rull", *Diari de Sabadell* (1.12.1994).

E. ARÚS (1965). "Un sector de Sabadell: Can Rull". Treball inèdit.

Josep M. BENAUL [et al.] (1986). *La república i la guerra civil. Sabadell 1931-1939*. Sabadell: Ajuntament de Sabadell.

Isidre CARNER; Teresa LOZANO (1993). *Sabadell tal com era 1930-1939*. Sabadell: Ajuntament de Sabadell.

Andreu CASTELLS (1980). *Sabadell, informe de l'oposició*. Vol. IV: *Del terror a la segona república: 1918-1936*. Sabadell: Edicions Riutort.

— (1980). *Sabadell, informe de l'oposició*. Vol. V: *Guerra i revolució: 1936-1939*. Sabadell: Edicions Riutort.

Maribel CUADRADO; Carmen GARCÍA; Mei PERPINYÀ; Esteve PERPINYÀ (1994). *Bibliografia sobre el Vallès Occidental*. Sabadell: Consell Comarcal del Vallès Occidental.

F. CUBELLS SALA. "Can Rull espera su iglesia", *Alba*, núm. 10 (desembre 1950).

F. CUBELLS SALA. "L'esglésiola de Sant Antoni de Can Rull", *Alba*, núm. 20. (novembre 1951).

R. DALMAU I SERRA. "Una nueva parroquia en Sabadell", *Alba*, núm. 49 (març 1954).

Esteve DEU; Jordi CALVET; Martí MARÍN; Joaquim SALA-SANAHUJA (2000). *Sabadell al segle XX*. Vic: Eumo Editorial.

DD.AA. (1967). *La Patro*. Sabadell: Parròquia de Sant Antoni de Pàdua; Parròquia de la Puríssima.

Xavier DOMÈNECH. "Els orígens de les CCOO a Sabadell", *Arraona*, IIIa època, núm. 25 (tardor 2001).

E. DORDAL I FRIAS. "La bendición de una iglesia", *Alba*, núm. 21 (novembre 1951).

Miquel Pau FRANC (1992). *L'estudi d'un ecosistema: la font de Can Rull*. Sabadell: Edicions de l'EA Can Rull.

Eduard MASJUAN (1992). *Urbanismo y ecología en Cataluña*. Móstoles: Ediciones Madre Tierra.

Josep M. MASSAGUÉ (1995). *L'església de Sant Vicenç de Jonqueres*. Sabadell: Ajuntament de Sabadell. (Quaderns de Patrimoni; 1).

J. MONTLLOR I PUJAL. "Una nueva fuente en Can Rull", *Alba*, núm. 21 (novembre 1951).

J. MONTLLOR (1940?). "Relación de los manantiales existentes en este término". Treball inèdit.

El problema de l'ensenyança primària a Sabadell. (1931). Sabadell: Ajuntament. Comissió de Cultura.

Jaume PUIG (1991). *El procés de formació de la ciutat de Sabadell*. Sabadell: Ajuntament de Sabadell.

Josep SOLER I PALET (1893). *Monografia de la parròquia de Sant Julià d'Alta*.

Rafael SUBIRANA (1980). *Obra sabadellenca*. Sabadell: Gràfiques Farrús Folguera.

"Toma de posesión del párroco de San Antonio de Pádua de Can Rull", *Alba*, núm. 56 (octubre 1954).
